

Abiř Kekilbaýew

Category: Kitapcy, Romanlar, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly

написано kitapcy | 24 январа, 2025

Abiř Kekilbaýew ABIř KEKILBAYEV

Abiř Kekilbayev, (d. 6 Aralık 1939 / ö. 10 Aralık 2015) Hikaye, roman, tiyatro yazarı, eleştirmen.

Kazakistan'ın **Maňgıřlak vilayeti Maňkıstav ilçesi Mırzayır köyünde** doğar. **Kazakların bu bölgeye yerleşmesinde** büyük rol oynayan kiři Kekilbayulı'nın dedesidir. 1928–31 yılları arasında Kazakistan'da “kolhozlaştırma” adıyla bilinen halkın malına el koyma ve zorla yerleşik hayata geçirme siyaseti sebebiyle **Kekilbayulı'nın babası Türkmenistan'a göç eder.** 0, ancak 1937 yılında doğduğu topraklara tekrar döner. Babası, 1942'de orduya çağrılır. Ne yazık ki savaşta Stalingrad Meydanı'nda şehit düşer.

Babasını daha çocukken kaybeden yazar, annesi ve üç ablasının ilgisi ve yönlendirmesi altında yetişir. Kekilbayulı, ailesindeki ve köyündeki insanların yetişmesi konusunda önemli bir etkiye sahiptir. Yazarın söz dağarcığının zenginliği ve kültürlü olması, annesinin kültürlü bir ailenin kızı olmasıyla da ilgilidir. Annesi Aysavle eşinin ölümünden sonra madenlerde çalışarak hayatını devam ettirmiş, çocuklarını büyötmüşür.

Okumaya hevesli olan Abiř, okuyup yazmayı ablalarının kitaplarından ve onların desteğiyle henüz beř yaşındayken öğrenir. 1948–54 arası ortaokulda, 1957'de Üřtađan'daki lisede okur. 1957 yılında Kazak Devlet Üniversitesi Filoloji Fakóltesi Kazak Dili ve Edebiyatı Bölümüne girer.

Kekilbayulı, üniversiteyi bitirdikten sonra 1962–65 yılları arasında Leniřil Jas (Leninci Genç) gazetesinde alan editörü, 1965–68 yıllarında Kazak SSC Kültür Bakanlığında memur olarak görev yapar. 1968–70 yıllarında Sovyet ordusunda vatanî görevini yaptıktan sonra 1970–75 yılları arasında “Kazakfilm” stüdyosunda baş editör, 1975–84 yıllarında Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesi Kültür Departmanı Başkanlığı 1984–86

yıllarında Kazak SSC Kültür Bakanı Yardımcısı, 1986–88 yıllarında Kazak SSC Tarih ve Kültür Eserlerini Koruma Komitesi Başkanı, 1990 yılında ise Kazakistan Komünist Partisi Merkez Komitesinde Bölüm Danışmanı görevlerinde bulunur.

Kekilbayulı, 1991’de Kazakistan Cumhuriyeti Yüksek Danışma Kurulunun Kültür, Dil ve Milletlerarası İlişkiler Komitesi Başkanlığı, 1992–93 yıllarında “Egemen Kazakistan” gazetesinin Genel Yayın Yönetmenliği görevlerinde de çalışır. 1993–95 yıllarında Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Baş Danışmanı, 1994 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Joğarğı Keñesi (Millet Meclisi)’nde milletvekili olarak çalışan Kekilbayulı, 1994–95 tarihlerinde Joğarğı Keñes (Millet Meclisi) Başkanlığına seçilir. 1996’da Kazakistan Cumhuriyeti Devlet Baş Danışmanlığına atanan A.Kekilbayulı, 2002 yılında Kazakistan Cumhuriyeti Parlamentosu Senatörü görevini de üstlenir.

Onun birçok eseri Türk lehçelerine aktarılması yanında yabancı dillere de çevrilmiştir. O, 1986’da Kazak SSR Devlet ödülünü, 1995’te Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı barış ve manevi birlik ödülünü; 1999’da “Otan” madalyasıyla ve 2002’de Türk Dili Konuşan Ülkeler Birliği’nin kararı ile “Türk Dünyası Liyakat Ödülü”nü almıştır. 2003 yılında da “Kazakistan’ın ilk cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev” madalyası ile ödüllendirildi.

Kekilbayev, 2015 yılında vefat etti.

Kekilbayev, şiirle başladığı yazı hayatına köşe yazarlığı ve edebî eleştiri yazılarıyla devam eder. Kekilbayev, felsefi düşünme, karakterlerin özellikleri ve iç dünyasını tasvir etme, tarihî konuları işleme gibi edebi üslup özelliklerini Kazak edebiyatına sokmuştur. Edebiyat bilimcilere göre Kazak romanının canlandığı döneme “Kekilbayulı dönemi” demek hata olmayacaktır.

Şairin insan, yaratılış ve hayatı felsefi olarak sorguladığı, savaşın acılarını dile getirdiği Altın Şuvaq (1962) ve Dünya Ğapıl (1999) adlı şiir kitapları vardır. O, felsefi temalı şiirlerinde hayatın amacını sorgular, geçmişten ibret alarak geleceğe ilerlemeyi ve ahlakî hayat tarzını öğütler.

18. Yüzyılın tarihî şahsiyetlerinden Abılay Hanı (1711–1781)

konu alan Abılay Han – 20, Kazak tiyatrosunun önemli eserlerindedir.

Kekilbayulı, Küy (1966)'de savaş ve mankurtlaştırmayı; Şıñırav (Dipsiz Derinlik, 1971)'da bozkırdaki Kazakların hayat mücadelesini; Bir Şökim Bult (1965)'ta II. Dünya Savaşı'nın edebiyat ve toplumdaki yansımalarını; Baygetorı (Yarış Atı, 1966)'da bir yarış atını; Hanşa Dariya Hikayası (1976)'nda Cengiz Han'ı; Şetkeri Üy (Kenar mahalledeki ev–1977)'de savaşta ailesini kaybeden kadının yalnızlıkla mücadelesini; Kus Kanatı (1975)'nda geleneklerle modern hayatın çatışmasını; Bir Şoq Jiyde (1978)'de bir evlatlığın ve Avtomobil (1979)'de bir gencin hikayesini işlemektedir.

Kekilbayulı'nın kısa hikayelerinde Tanrı misafiri kavramı (Aş böri); kocası savaştan dönen kadının mutluluğu (Eñ baqıttı kün); kadınların çilesi (Ajar); aşk (Aq qayın); Sovyet köyü ve insanı (Esbolay; Galstuk Satuvşı Kız; Kerek Adam); vicdanî meseleler (Aqırğı ayaldama) ele alınır.

Añızdıñ aqır (1969), Ürker (1981) ve Eleñ-alañ (1984) yazarın tarihî romanlarıdır. Kekilbayulı'nın makaleleri ise Davirmen betpe bet (1974) adıyla; deneme, hatıra, konferans ve röportajları Sır deste (2009) adıyla yayımlanmıştır. (QÄT–9, 2005: 729–758).

• **Kaynakça**

Alibekiroğlu, Sertan (2005). Kazak Âlimi Ahmet Baytursunoğlu'nun Hayatı ve Eserleri, (Danışmanı: Doç. Dr. Vahit TÜRK), Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

Biray, Nergis (2011). Ahmet Baytursınulı – Şiirleri Üzerinde Dil ve Üslup İncelemesi, İstanbul, Bilge-Oğuz Yay.

Jurtbay, Tursın (2014). Birtutas Alaş İdeyası – Zerttevler, Almatı, "Orhon".

Qazaqstan Respublikası Medeniyat Jäne Aqparat Ministrliğı

Qazaqstan Respublikası Bilim Jäne Ğılım Minizstrligi M.O. Ävezov Atındağı Ädebiyet Jäne Öner İnstitutı (2006). Qazaq Ädebiyetiniñ Tariyhı, “XIX. ğasırdıñ ekinşi jartısı (1850–1900)”, 5. cilt, Almatı.

Qazaqstan Respublikası Medeniyat Jäne Aqqarat Ministrligi Qazaqstan Respublikası Bilim Jäne Ğılım Minizstrligi M.O. Ävezov Atındağı Ädebiyet Jäne Öner İnstitutı (2006). Qazaq Ädebiyetiniñ Tariyhı, “XX. Ğasırdıñ Basındağı Qazaq Ädebiyeti (1900–1917)”, 6. cilt, Almatı.

Qazaqstan Respublikası Medeniyat Jäne Aqqarat Ministrligi Qazaqstan Respublikası Bilim Jäne Ğılım Minizstrligi M.O. Ävezov Atındağı Ädebiyet Jäne Öner İnstitutı (2004). Qazaq Ädebiyetiniñ Tariyhı, “Keñes Däviri (1917–1940)”, 7. cilt, Almatı.

Qazaqstan Respublikası Medeniyat Jäne Aqqarat Ministrligi Qazaqstan Respublikası Bilim Jäne Ğılım Minizstrligi M.O. Ävezov Atındağı Ädebiyet Jäne Öner İnstitutı (2004). Qazaq Ädebiyetiniñ Tariyhı, “Keñes Däviri (1941–1956)”, 8. cilt, Almatı.

Qazaqstan Respublikası Medeniyat Jäne Aqqarat Ministrligi Qazaqstan Respublikası Bilim Jäne Ğılım Minizstrligi M.O. Ävezov Atındağı Ädebiyet Jäne Öner İnstitutı (2005). Qazaq Ädebiyetiniñ Tariyhı, “Keñes Däviri (1956–1990)”, 9. cilt, Almatı.

Qazaqstan Respublikası Medeniyat Jäne Aqqarat Ministrligi Qazaqstan Respublikası Bilim Jäne Ğılım Minizstrligi M.O. Ävezov Atındağı Ädebiyet Jäne Öner İnstitutı (2006). Qazaq Ädebiyetiniñ Tariyhı, “Tävelsizdik Kezeñi (1991–2001)”, 10. cilt, Almatı.

Qazaqtıñ 100 Poeması (2013). (Qurast. J. Aymuhambet, A. Äimulı), Almatı, “Jazuvşı”.

Käkilbayev Äbiş (1981). Ürker, Almatı, s. 354-355.

Hüseyin, Prof. Dr. Köbey (2002). "Kazak Dil Bilgini Ahmet Baytursinov", (Aktaran. Yrd. Doç. Dr. Ali Abbas ÇINAR), Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, Sayı:14, s. 223- 233.

Koç, Kenan; İşina, Almagül; Korganbekov, Bolat (2007). Kazak Edebiyatı, C. II (Sovyet Dönemi ve Bağımsızlıktan Sonraki Kazak Edebiyatı), İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayınları.

Türk, Vahit (2002). "Kazak Aydınlanma Hareketi İçerisinde Ahmet Baytursinov ve Çalışmaları", Türkler, Ankara, C. 18, s.665–673.

Yazar: PROF. DR. NERGİS BİRAY. Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly